Lončar, Dragotin (Dr., L.). O velikomoravski državi. 1924, Ljubljanski zvon

artističen izraz erotične zadivljenosti in širša, sladko zamišljena meditacija nad samim seboj, zahrepenel dozorevajoči mož po širši, organični zaključenosti vsake svoje iluzije, po njeni vsebinski absolutnosti. Odtod ona suverenost predmetov, vsajenih v večnost prostora, ki se pojavlja že v drugi fazi njegovega razvoja — dasi ponekod še premalo kot izliv tvorne inspiracije — in se jasno očituje v poznejših grafičnih delih. S tem je vdihnil svojemu svetu misterij sožitja z večnimi zakoni. Ta «poslednji obod» njegovih tvornih inspiracij briše deloma tudi iz njegove naturalistične natančnosti ves hlad in govori v nekih delih o tipično mističnih zavzetjih tega stvarnika snovnosti. *Ferdo Kozak.*

O velikomoravski državi. Znano je, da je v prvi tretjini devetega stoletja nastala ob rekah Moravi, Vagu in Nitri, t. j. na današnjem Slovaškem, slovanska država, tako zvana Velika Moravska. Znano je tudi, da so bili njeni glavni vladarji Mojmir, Rastislav in Svatopluk ter da sta tu delovala sv. brata Ciril in Metod. Ni pa jasno, kje je bilo glavno mesto te države, oziroma kje je bil sedež moravsko-panonske nadškofije sv. Metoda. V to vprašanje je zopet posegel slovaški jezikoslovec in zgodovinar prof. Jozef Škultéty s svojo najnovejšo študijo, ‚Starobylá Nitra' (Slovenské Pohľady, 1924, zv. 2, str. 65—87).

Zgodovinski viri najstarejše dobe govoré o Devinu in Nitri, a nikjer ničesar ne pravijo o prestolici. Dalimilova češka kronika iz 14. stoletja pa omenja Velehrad kot Metodovo prestolico. Na tej in drugih podlagah so potem zgodovinarji smatrali Velehrad kot Metodovo prestolico in tisočletnica prihoda sv. bratov na Moravsko se je 1863. leta praznovala na Velehradu; toda arheologične študije dokazujejo nasprotno. Dočim so se pokazali ostanki velikega staroslovanskega gradišča pri Devinu, t. j. pri izlivu Morave v Donavo, ni pri današnjem Velehradu nobenih znakov o utrdbi. O Devinu so verodostojni viri iz 9. stoletja, a o Velehradu ni pismene priče niti v 11. in 12. stoletju: tu je le poznejša tradicija. Sodobni viri in arheologično-topografični izsledki poznajo samo dva velikomoravska gradova: Devin in Nitro.

V Nitri je dal zgraditi knez Pribina okrog leta 828. krščansko cerkev; to je bila prva krščanska cerkev zapadnih Slovanov. In slovaška narodna pesem Nitra, milá Nitra . . ., opirajoča se na staro tradicijo, poje:

«Ty si bola (to je Nitra) niekdy všetkých krajín hlava,
V ktorých tečie Dunaj, Visla i Morava;
Ty si bola sídlo králá Svätopluka,
ked' tu panovala jeho mocná ruka.
Ty si bola sväté mesto Metodovo,
ked' tu našim otcom kázal božie slovo!»

Viri imenujejo Svatopluka še za vlade njegovega strica Rastislava «nitranskega kneza» in Nitra je ostala njegova prestolica, ko je bil že vladar vse Velike Moravske. Glavna utrdba proti Nemcem je bil sicer Devin, kakor za Rastislava, toda Svatoplukov dvor se je bil že toliko pomnožil, da bi mu bil Devin premajhen. Madjarski zgodovinar H. Marczali tudi označuje Nitro kot prestolico Velike Moravske. In kar se tiče Metodove prestolice, je bil sicer v Nitri škof Wiching; toda do 880. leta, ko še ni bilo tu Wichinga, je lahko tam bival Metod kot nadškof. Zakaj nastaviti sv. brata, prišedša iz Carigrada, na tako izpostavljenem kraju kakor je bil Devin, ni bilo umestno za njuno duševno delo, ki je potrebovalo miru.

dLib.si Digitalna knjižnica Slovenije

Lončar, Dragotin (Dr., L.). O velikomoravski državi. 1924, Ljubljanski zvon

In sedaj še nekaj o razpadu velikomoravske države. Kar pripoveduje na koncu 12. stoletja Anonymus, Belae regis notarius, kako so Madjari uničili Veliko Moravsko, tega resni ljudje danes več ne verjamejo. Res je, da so po Svatoplukovi smrti odpadli Čehi in da so v Panonijo, t. j. v današnjo zapadno Ogrsko, vdrli Madjari; toda Velika Moravska ni propadla z mečem. Svatoplukov naslednik Mojmir II. je leta 900. dobil od papeža enega nadškofa in dva škofa, da obnové cerkveno organizacijo, in leta 902. je imèl še vojaški uspeh nasproti Madjarom; nato pa je prišla pokrajina ob Vagu pod češko oblast, pozneje je bil velik del Slovaškega pod poljskim vladarjem Boleslavom Hrabrim in šele po njegovi smrti 1025. leta je začel Slovaško polagoma zasedati ogrski kralj sv. Štefan. *Dr. Lončar*

Latinski časopis. Ljubljanski Zvon je leta 1919., str. 384, oznanil vsem prijateljem humanističnih ved vesel dogodek: rojstvo novega obzornika v latinščini. «Janus» se imenuje ta dvomesečnik, ki ga v Parizu ureja v Vergilovem narečju A. Lambert pod zavetništvom tamkajšnjega leposlovnega društva Société des Belles Lettres. Bati se je bilo, da anahronistično dete ne bo moglo uspevati. Vendar to ni tako.

Druga polovica prejšnjega stoletja je sicer napovedala oster boj ciceronščini, danes pa se njeni romanski potomci zopet vračajo k nji, zlasti Francija. To je umljivo, saj pri romanskih narodih ni treba žrtvovati toliko časa in napora, da si prisvoje sorodni jezik. Razen tega prinaša znanje latinščine zgodovinsko pojmovanje in znatno poglobitev lastne govorice, dočim utegne nam Slovanom učenje kakega živega jezika v praktičnem oziru donašati večjo korist.

Smotra «Janus» stane letno 24 frankov, za tujino pa 26 frankov (apud exteras nationes). Članki seveda niso bog ve trenutno koliko važni, kajti list načeloma odriva slednje politično vprašanje. Pač pa najdete v njem ponatiske preveč pozabljenih latinskih pesnitev ter odlomke iz starih piscev, zanimive s tega ali onega vidika. Tudi na izvirne sestavke naletite, čeprav je danes bore malo strokovnjakov vajenih gladko pisati Caesarjevo materinščino. Septembrski sešitek (1923.) n. pr. vsebuje posmrtnico nedavno preminulemu romanopiscu P. Lotiju, ki mu jo je posvetil književnik André Thérive. Lotiju samemu bi bila morda bolj po godu nagrobnica v turščini, ki mu je bila tolikanj pri srcu. O avtorju «Islandskega ribiča» čitamo, da je bil prevelik zanikač: Ut modernum usurpemus verbum, nihilista Loti admodum fuisse videtur. *N. K.*

«La nuova letteratura slovena.» Prof. I. Grafenauer je piscu notice, ki je s tem naslovom izšla v naši letošnji marčevi številki, poslal sledeče pojasnilo: «Glede mojega članka v «Europa orientale» Vam izporočam, da sem ga spisal po posredovanju g. prof. Grivca za ta list (poleti 1922) v nemškem jeziku (pesmi v izvirniku in nemškem prevodu) in prosil g. dr. Palmierija, da mi pošlje v pregled vsaj korekturne pole, a doslej nisem dobil niti teh niti lista ali ponatiska, še manj prevod sam; samo po dopisnici Palmierijevi sem izvedel, da so napake v navedbi del Gregorčičevih, ki jih sam niti navedel nisem, ker je omenjen le mimogrede v uvodu. Iz tega sklepam, da je prevajalec dodajal tudi iz svojega. Iz tega sledi, da ne morem biti odgovoren za prevodne napake niti za eventualne spremembe, tudi ne za tiskarske (ali prepisovavčeve) napake pri številkah in letnicah.»

Urednikov «imprimatur» dne 8. maja 1924

dLib.si Digitalna knjižnica Slovenije